

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.322

Видобора В. В.

Одеський національний економічний університет

СПЕЦИФІКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОПИТУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЕТАПУ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто теоретичні основи формування інвестиційного попиту залежно від інвестиційних ресурсів, зокрема спрямованих в основний капітал та на формування валового нагромадження в національній економіці. Проаналізовано реальні показники нагромадження основного капіталу у ВВП України та інших країн, співставлених на основі валютного курсу та паритету купівельної спроможності. Встановлено причини низького інвестиційного попиту у сфері капітального будівництва та машинобудування. Розглянуто проблеми підвищення економічного зростання за рахунок прискорення інвестиційних процесів, спрямованих на зростання капітало- та фондомісткості виробництва. Обґрунтовано необхідність створення господарського механізму, який з урахуванням мотивів і стимулів інноваційного типу сприятиме підвищенню інвестиційного попиту в країні.

Ключові слова: інвестиційний попит, інвестиційні витрати, сукупний попит, транзитивна економіка, валове нагромадження основних засобів, мотиви і стимули інвестиційного процесу.

Постановка завдання. У макроекономічному аспекті інвестиційна діяльність є процесом закладення майбутнього економіки країни. Інвестиції відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування будь-якої економічної системи, оскільки є майбутньою технічно-технологічною базою подальшого економічного розвитку, ефективності виробництва та економічного зростання. За таких умов дослідження специфіки формування інвестиційного попиту є актуальним як із теоретичного, так і з практичного погляду, адже від кількісних та якісних характеристик інвестиційного попиту залежить не тільки поточне становище країни, а й перспективи її довгострокового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в економічну теорію з питань інвестиційного попиту та інвестиційних процесів в умовах перехідної економіки зробили як іноземні, так і вітчизняні науковці: О. Ідрісов, В. Калюжний, М. Чумаченко та ін. Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень із цього питання, проблема специфіки стимулювання інвестиційного попиту залишається актуальною для подальших досліджень.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз специфіки інвестиційного попиту в умовах транзитивної економіки.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційний попит значною мірою залежить від інвестиційних витрат, які є важливою компонентною кейнсіанської теорії та включають:

- інвестиції в основні фонди нежитлового призначення. Сюди відносяться як будови та споруди, так і устаткування, машини та обладнання, необхідні для суспільного виробництва. Рівень інвестицій даної групи має велике значення для економіки, оскільки вони безпосередньо спрямовані на підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг, збільшення обсягів виробництва підвищення ефективності галузей економіки, визначають матеріальні можливості для економічного зростання та розвитку;

- інвестиції в житлове будівництво, що здійснюються будівельними організаціями, а опла-

чуються населенням. Населення, враховуючи майбутні доходи, ціни на житло, інфляцію, інші чинники, інвестує житлове будівництво. Своєю чергою, розвиток житлового будівництва дає імпульс іншим галузям економіки, стимулюючи поширення економічного зростання в інших галузях. Рівень інвестицій у житловому будівництві є однією з характеристик економічної ситуації в Україні й існуючих перспектив економічного зростання;

- сальдо інвестицій у товарно-матеріальні запаси. Особливість інвестицій товарно-матеріальних запасів полягає у тому, що у ВВП ураховується їх зміна, яка відбулася протягом року, а не величина самих матеріальних запасів.

Якщо згрупувати сукупні видатки виходячи з їхньої кінцевої мети, то сукупний попит постає як сума витрат на споживання і витрат на інвестиції, які включають державні витрати та сукупні валові національні інвестиції. Інвестиційні витрати тісно пов'язані зі споживчими витратами. Попит на засоби виробництва є похідним від попиту на споживчі товари та послуги. На думку Дж.М. Кейнса, якщо попит є низьким, необхідно стимулювати споживчі витрати й проводити активну державну інвестиційну політику. Провідним положенням цієї теорії є теза про вирішальну роль інвестицій у визначенні загального рівня зайнятості, національного доходу та споживання. Відповідно до цього положення, головною метою економічної політики є відновлення або збільшення інвестиційного попиту.

Для аналізу тенденцій зміни інвестиційного попиту в Україні слід визначити основні види витрат, які несуть суб'єкти господарювання та держава у ході свого функціонування, отже, розглянемо структуру валового нагромадження основного капіталу в Україні (табл. 1).

За підсумками аналізованого періоду структура валового нагромадження основного капіталу зазнала таких змін: на 7,4 в. п. зменшилися витрати на інші будівлі та споруди, на 6,5 в. п. – витрати на придбання машин та обладнання, на 1,6 в. п. зменшилися витрати на житлові будівлі, на 2,7 в. п. збільшилися витрати на системи озбро-

Таблиця 1

Валове нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів у 2013–2018 рр. СНР-2008¹

	У фактичних цінах, відсотків до підсумку					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Валове нагромадження основного капіталу	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Житлові будівлі	15,8	19,3	20,5	17,2	16,4	14,2
Інші будівлі та споруди	41,4	38,8	34,9	33,7	32,3	34,0
Машини та обладнання	38,1	37,2	38,3	42,8	46,2	44,6
Системи озброєння	0,3	0,3	1,7	1,6	1,4	3,0
Культивовані біологічні ресурси	0,9	0,4	0,9	0,8	0,5	0,6
Витрати, пов'язані з передачею прав власності на невироблені активи	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Продукти інтелектуальної власності:	3,5	4,0	3,7	3,9	3,3	3,6
наукові дослідження та розробки;	2,0	2,5	1,7	1,8	1,2	1,5
розвідка та оцінка запасів корисних копалин;	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
комп'ютерне програмне забезпечення та бази даних;	1,4	1,5	1,8	1,9	1,8	1,9
розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів.	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено за [1]

ення. Це означає, що все менше коштів вкладатиметься в будівництво нових споруд та об'єктів інфраструктури, відбувається милітаризація економіки. Збільшення питомої ваги та витрат на машини й обладнання є проявом позитивної тенденції, але їх походження є іноземним, що означає консервацію технологічної відсталості.

Проте вважаємо, що для розроблення ефективної економічної політики необхідно мати правдиву картину стану економіки, тобто оперувати реальними величинами ВВП і його структурних частин. При цьому, крім розрахунків абсолютних величин показників та їх зіставлення з відповідними показниками минулих років, що дає змогу побачити зміни економіки у часі, слід порівняти їх із відповідними показниками інших країн, що дає змогу виявити місце власної економіки у світовому просторі. Для цього варто провести порівняння рівня валового нагромадження основного капіталу у ВВП країни з іншими країнами за показниками, розрахованими за єдиним критерієм.

Так, для отримання співставних показників необхідно, по-перше, застосувати єдину методику розрахунку обсягів та структури ВВП, а по-друге, перерахувати вартісні показники ВВП, виражені у національних грошових одиницях, в єдину грошову одиницю. Це здійснюється на базі середньорічного курсу обміну національної валюти на долар або на базі паритету купівельної спроможності (ПКС) валюти. Лише за таких умов можливо провести аналіз динаміки основних макроекономічних показників України в реальному часі.

Перерахунок показників на базі валютного курсу використовують найчастіше, адже дані про валютні курси легко доступні. Проте їх застосування призводить до значних спотворень реального стану справ через низку причин, серед яких найважливіше значення має диспаритет у співвідношенні цін на різні групи товарів стосовно вільно конвертованих валют. Так, на вітчизняному ринку всі товари оцінені в національній валюті, але з огляду на різні чинники (насамперед специфіку національного рівня цін, галузеву структуру економіки, різну продуктивність праці

та ефективність виробництва, а також соціально-економічну політику держави та курсову політику Національного банку), купівельна спроможність національної валюти по відношенню до вільно конвертованих валют у різних секторах економіки є неоднаковою. Вона ближче до офіційного обмінного курсу там, де вище частка імпортованих товарів, і далеко від офіційного обмінного курсу в секторах і галузях, де імпортовані товари відсутні або їхня частка невелика.

Уникнути таких викривлень можливо під час розрахунків ВВП та його структурних частин на базі паритету купівельної спроможності (ПКС) валют. Такі розрахунки здійснюються державними службами статистики різних країн під егідою ООН для Програми міжнародних зіставлень. Дані для цієї програми збираються один раз на п'ять-шість років станом на заздалегідь фіксований рік (результати останнього раунду Програми міжнародних зіставлень, тобто за 2011 р., опубліковано в 2015 р.). Відповідно до цього, у 2015 р. паритет купівельної спроможності гривні відносно долара США у середньому по економіці становив 3,434 грн. за один долар США, тоді як офіційний обмінний курс був 7,968 грн. за один долар США [2, с. 26].

Розглядаючи співставлення макроекономічних показників у секторі споживчих та інвестиційних витрат на вказаними методами, слід відзначити, що розбіжність між офіційним курсом обміну гривні і паритетом її купівельної спроможності виявляється найбільшою у секторі споживчих витрат і найменшою у секторі інвестиційних витрат. Так, у 2005 р. зіставний рівень цін у секторі споживчих витрат становив 27%, тоді як у секторі валового нагромадження основного капіталу – 55%, у 2011 р. відповідні дані сягали 36% і 86%. При цьому зіставний рівень цін в аналітичній групі «машини й устаткування» становив у 2005 р. 100%, а в 2011 р. – 110%. Ці дані означають, що в 2005 р. продукція галузі машинобудування продавалася на внутрішньому ринку України за цінами світового ринку, а в 2011 р. перевищує їх на 10% [2, с. 26; 3, с. 25–26]. Такий високий рівень цін на машини й устаткування

Таблиця 3

Динаміка вартості основних засобів

	У фактичних цінах на кінець року, млн. грн.		Ступінь зносу, у %
	первісна вартість	залишкова вартість	
2000	828822	466448	43,7
2001	915477	503278	45,0
2002	964814	512235	47,2
2003	1026163	538837	48,0
2004	1141069	587453	49,3
2005	1276201	661565	49,0
2006	1568890	774503	51,5
2007	2047364	993346	52,6
2008	3149627	1251178	61,2
2009	3903714	1597416	60,0
2010	6648861	1731296	74,9
2011 ¹	7396952	1780059	75,9
2012 ¹	9148017	2135987	76,7
2013 ^{1, 2}	10401324	2356962	77,3
2014 ^{1, 2}	13752117	2274922	83,5
2015 ^{1, 2, 3}	7641357	3047839	60,1
2016 ^{1, 2}	8177408	3428908	58,1
2017 ^{1, 2}	7733905	3475242	55,1

¹ Не включено вартість основних засобів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

² Ураховано зміни, що відбулися у зв'язку з прийняттям Постанови КМУ від 25.06.2014 № 200 «Про утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» у частині передачі/надходження та оцінки основних засобів.

³ Ураховано зміни, що відбулися у зв'язку з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 № 200 «Про утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» у частині передачі/надходження та оцінки основних засобів.

Джерело: складено за [1]

Галузі інфраструктури також можуть стати чинником, що обмежуватиме як економічне зростання, так і відтворення зношеного основного капіталу. Нині формується тенденція старіння основних засобів, що викликає необхідність спрямовувати все більшу частину національного продукту для їх підтримки. Зношений основний капітал не оновлюється, і, таким чином, формується сектор економіки, змістом якого є економічна відсталість та дезінтеграція. Він потрапляє у відтворювальну кризу, яка спричиняє значні економічні деформації, скорочення кінцевого споживання в національній економіці. З іншого боку, сформовано сектор що має сировинно-експортну орієнтацію. Такі структурні диспропорції знищують перспективи економічного розвитку України. Відбувається фрагментація економіки, її дезінтеграція або системна неоднорідність. Така тенденція сировинної спеціалізації та деіндустріалізації не має конструктивного завершення, що висуває на перший план імперативи інвестиційного та інституційного втручання держави у хід відтворювального циклу.

Окрім того, розглянемо структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування (табл. 4) для розуміння рушійних сил та провідних суб'єктів інвестиційного процесу.

Долаючи дефіцит бюджету, держава приватизувала своє майно, залишила за собою контрольні чи просто значні пакети акцій багатьох підприємств. Формально юридично це означає, що цим закла-

робить процес інвестування в оновлення та модернізацію виробництва занадто дорогим та не вигідним для капіталу. Це, своєю чергою, негативно позначається на інвестиційному попиті в Україні, оскільки підприємства не готові вкладатися в дороговартісні основні засоби з тривалим терміном окупності.

Більше того, розрахунки частки нагромадження основного капіталу на базі національної валюти країни та за паритетом її купівельної спроможності свідчать, що в країнах із розвинутою ринковою економікою розбіжності між цими двома показниками незначні, тоді як у пострадянських країнах частка нагромадження основного капіталу, розрахована в національній грошовій одиниці, значно перевищує цей же показник, розрахований за паритетом купівельної спроможності валюти (табл. 2).

Таблиця 2

Нагромадження основного капіталу, % від ВВП, 2011 р.

	У національній валюті країни	За ПКС, у дол.
Німеччина	18,1	17,24
Італія	19,1	22,0
Франція	20,0	20,8
Японія	20,6	20,0
Респ. Корея	27,5	26,3
Росія	20,8	12,9
Україна	18,6	9,3
Білорусь	37,8	17,8

Джерело: складено за [2, с. 46–47, 70–71]

Згідно з даними міжнародного порівняння, найгіршою виявляється ситуація в економіці України, де частка нагромадження основного капіталу у ВВП країни не перевищує 10%, а цей показник, розрахований у гривні, удвічі перевищує той, що розрахований за паритетом купівельної спроможності валюти. Водночас із досліджень американського економіста У. Росту відомо, що для переходу країни до сучасного економічного зростання на цілі нагромадження необхідно спрямовувати не менше 10% ВВП, тому для України варто важливо стимулювати інвестування коштів в основні засоби національної економіки, які сьогодні у своїй переважній більшості є застарілими та потребують докорінної модернізації.

За даними табл. 3 видно, що ступінь зносу основних фондів досягає практично 84% [4, с. 43]. Це означає, що значна частина ВВП має спрямовуватися на відшкодування вибуття, а не на приріст основних фондів. Цю проблему загострює значне старіння об'єктів виробничої інфраструктури в промисловості, транспорті, у сфері комунікацій. Критично старіють бетонні й металеві конструкції в усіх галузях і сферах народного господарства, залізничні мости, мережі трубопроводів. Фізично старіє житловий фонд, суспільні будівлі: школи, лікарні, будинки культури, бібліотеки тощо. Для підтримки цих об'єктів хоча б на існуючому рівні необхідні колосальні кошти. Приватні інвестори такі галузі і сфери діяльності майже не фінансують, суттєва роль в інвестуванні належить державі. Проте статистика свідчить, що в 2017 р. із загального обсягу інвестицій 72,7% зроблено за рахунок власних коштів підприємств і лише 8,7% – за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Таблиця 4

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2013–2018 рр.¹

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Усього, млн. грн.*	249873	219420	273116	359216	448462	578726
у т. ч. за рахунок, %:						
коштів державного бюджету	2,5	1,2	2,5	2,6	3,4	3,9
коштів місцевих бюджетів	2,7	2,7	5,2	7,5	9,3	8,7
власних коштів підприємств та організацій	66,4	70,5	67,5	69,3	69,1	70,8
кредитів банків та інших позик	14,0	9,9	7,6	7,5	6,6	7,7
коштів іноземних інвесторів	1,7	2,6	3,0	2,7	1,4	0,3
коштів населення на будівництво житла	9,6	10,1	11,7	8,3	7,3	6,0
інших джерел фінансування	3,1	3,0	2,5	2,1	2,9	2,5

* округлено до цілих

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2018 рр. без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: розраховано автором за [1]

дено підстави для надходжень до держбюджету певних ресурсів – дивідендів від функціонування державної власності. Утім, досі не регламентовано механізм управління держмайном та контролю над ним у вигляді цінних паперів. Засоби виробництва юридично вже не належать державі, їй належать лише пакети акцій (претензія на доходи від функціонування відповідної частки засобів виробництва). Така неврегульованість – явище тимчасове, притаманне перехідному стану нашої економіки. Саме це й створює мотиви, стимули і можливість використання доходів від всього майна у власних інтересах менеджерів, а також для відпливу капіталу. Відповідно, питома вага коштів державного бюджету є малою. Водночас децентралізація бюджетних процесів призвела до суттєвого збільшення частки коштів місцевих бюджетів: за п'ять років практично втричі, з 2,7% до 8,7%.

Разом із тим функціональна роль і цілі таких витрат різні. Цілі додання технологічної та економічної відсталості можуть належати насамперед витраткам державного бюджету. На нашу думку, така динаміка показників не сприяє стратегічним цілям економічного розвитку та структурних перетворень. Упродовж 2013–2018 рр. значення іноземних інвесторів не змінилося за одночасного скорочення втричі частки позик, що є негативною тенденцією для економіки України. Водночас зростає частка власних коштів підприємств та організацій – із 66,4% до 70,8%. Суб'єкти інвестування належать до сировинного сектору та внутрішнього, що означає накопичення структурних диспропорцій та пролонговану економічну відсталість.

Найбільш загрозливою є динаміка показників кредитів банків та інших позик, коштів іноземних інвесторів. Перший показник знизився вдвічі за два роки, що означає невиконання банківської системи її природньої функції. Другий показник знизився до нуля за останні роки, що наочно ілюструє ставлення в розвитку економіки України.

Тому подолання структурних диспропорцій – один із головних напрямів створення стійкого фундаменту для підвищення ефективності виробництва. Особливе значення мають великі інвестиційні проекти, які здійснюються державою під час підтримки приватного сектору. Такі проекти спрямовані на створення нових підприємств, що виготовляють продукцію зі значною часткою доданої вартості. Передусім це відноситься до сучасного машинобудування, оновлення й створення великих фрагментів інфраструктури. Необ-

хідно прийняти заходи для відновлення інвестиційного попиту для реалізації інвестиційних можливостей та долання економічної відсталості. Зрозуміло, що це пов'язано зі зростанням бюджетного фінансування капітальних вкладень, іноземних інвестицій. Останні вимагають створення певного режиму інвестиційних вкладень.

Економічне зростання завжди має мікро-економічні основи, якими є мотиви та стимули інвестиційного процесу. Щодо перехідної економіки дослідники найчастіше висувають проблему поліпшення інвестиційного клімату як передумову поживлення інвестиційного процесу. Хоча цей підхід явно обмежений.

По-перше, у сучасних умовах у сфері малого підприємництва інвестиційна активність пов'язана, головним чином, із підвищенням якості продукції та зниженням витрат виробництва, інвестиції тут дуже рідко спрямовуються на зростання продуктивності праці. Малий бізнес у його класичному вигляді в силу специфіки інвестиційних витрат незначною мірою впливає на підвищення темпів економічного зростання.

По-друге, велике підприємство в умовах перехідної економіки нашої країни суттєво відрізняється від акціонерних компаній розвинених країн. Специфіка полягає у тому, що створено ці компанії у період роздержавлення держмайна та його приватизації. Контроль акціонерів над управлінням ще не склався. Керівники, як показують спеціальні дослідження, досить часто негативно ставляться до проектів інвестицій як із боку вітчизняних інвесторів, так і з боку іноземних, тому що це пов'язано з утратою контролю над виробництвом і доходами.

Особливою частиною загальноекономічної проблеми мотивів та стимулів інвестиційного процесу є проблема мотивації та стимулювання інноваційного типу зростання. До мотивів нововведень дослідники відносять прибуток, цікавість і навіть лінощі [6 с. 662]. Підприємець-новатор, інноваційний тип розвитку виробництва заохочуються прибутком. Причому прибуток є мотивом і стимулом не лише інноваційної підприємницької діяльності, а й підприємницької діяльності взагалі. Як мотив і стимул він рівносильно відноситься як до інноваційного, так і до традиційного типу відтворення. Це означає, що, якщо є можливість отримати прибуток задовільного рівня без нововведень, без постійного розвитку й удосконалення виробництва, немає ніякого економічного

сенсу йти на ризик. Виробники віддадуть перевагу іншим, легшим засобам отримання прибутку.

Період реформування показав, що сам по собі ринковий механізм як механізм пристосування пропозиції до попиту включає прибуток як мотив і стимул діяльності, але ж зовсім не включає інновації як засіб досягнення цілей. У сучасній економічній теорії та свідомості інновації це найважливіший засіб підвищення продуктивності праці, здешевлення продукції, поліпшення її якості. На думку підприємця, інновації – це ризик втрати капіталу, великі витрати, які, цілком ймовірно, не вдасться відшкодувати в повному обсязі, зупинка виробництва на реконструкцію, технічне переозброєння, втрата частини прибутку у зв'язку із цим. Для того щоб ринковий механізм набув інноваційного характеру, потрібні додаткові умови. Економісти одноставно відносять до них конкуренцію. Саме конкуренція примушує впроваджувати інновації під загрозою втрати своєї частки ринку і навіть банкрутства.

Вітчизняні виробники пропонують продукцію не лише на внутрішній ринок, а й на зовнішній. Там конкурентоспроможною виявилася лише продукція сировинного комплексу. Цей комплекс став розширювати обсяги свого виробництва, орієнтуючись не на внутрішній, а на світовий ринок. Такі структурні зміни суттєво впливають на характер інновацій. У галузях, що виробляють технічно складну продукцію інвестиційного і споживчого призначення, впровадження технічних удосконалень призводить не тільки до зміни техніки і технології виробництва, а й до змін якісних параметрів продукції. Технічні вдосконалень у цих галузях ведуть до морального зношення як основного капіталу, так і продукції конкурентів, які не провели своєчасно модернізацію виробництва. Зниження споживчого та інвестиційного попиту на їхню продукцію примушує все ж таки впровадити інновацію.

У сфері видобування та первісної обробки сировини вдосконалення техніки і технології може знизити витрати виробництва у виробників, але це не призведе до морального старіння продукції, що виробляється, тому що оновлення асортименту на базі науково-технічного прогресу тут неможливе. Отже, виробництво стає значно капіталоемішим, але відповідного прибутку не приносить. Стихийний ринковий механізм, навіть якщо він носить інноваційний характер, зовсім не обов'язково призводить до позитивних тенденцій у динаміці ефективності виробництва. Галузева структура суспільного виробництва змінюється під впливом глобальної конкуренції таким чином, що на виробництво однієї гривні валового внутрішнього продукту потрібно дедалі більше основних фондів.

Інновації самі по собі зовсім не є метою. У сучасних умовах логіка розвитку виробництва визначається не національним, а світовим господарством, тобто виробники керуються попитом не лише внутрішнього, а й зовнішнього ринку, пропонуючи ті види товарів, які вдається продати. Таким чином, пропозиція визначається потребами світового ринку і можливостями країни, але зовсім не інтересами підвищення ефективності виробництва, зниження витрат й поліпшення якості продукції. Сам світовий ринок і визначає спеціалізацію країни у виробництві тих чи інших товарів.

В інноваційному типі розвитку існують певні закономірності. Передусім інноваційні процеси, які призводять до серйозних технологічних

досягнень, виникають і розвиваються одночасно в низці взаємозв'язаних галузей і видів виробництва на базі взаємодії і взаємозв'язку між ними. Подальше їх розповсюдження зумовлене ступенем розвитку конкуренції. Проте вузькість внутрішнього ринку менш розвинених країн, таких як Україна, не дає змоги виробникам застосувати ефект масштабу, тому витрати на інновації неможливо окупити. Це призводить до програшу в конкуренції із закордонними виробниками, які максимальною мірою застосовують ефект масштабу, що дає їм змогу пропонувати інноваційні рішення за нижчою ціною. Усе це означає відсутність внутрішнього, ендогенного джерела позитивної динаміки галузевої структури виробництва в нашій країні. Створення власного комплексу високотехнологічних видів виробництва потребує, по-перше, ресурсної підтримки держави, по-друге, підтримки в просуванні продукту на світовий ринок. Апеляція до сили держави примушує поставити питання про забезпечення виявлення, реалізацію та захист загальнонаціональних інтересів. Для цього потрібні суттєві інституційні зміни.

Висновки і пропозиції. Низький рівень інвестиційного попиту в національній економіці України зумовлений не циклічним падінням додаткових (граничних) вкладень капіталу, а існуючою системою розподілу сукупної доданої вартості між галузями. Причиною цього є міжсистемна трансформаційна криза. Так, до обробних галузей потрапляє невелика частина сукупної доданої вартості, що зумовлює низький рівень їхньої рентабельності, а також недостатній інвестиційний попит. При цьому надлишкові доходи сировинних галузей, орієнтованих на експорт, використовуються для формування вкрай обмеженого інвестиційного попиту, що охоплює незначний обсяг супутніх галузей з низьким технологічним переділком, які не створюють значного мультиплікаційного ефекту, що доходить до галузей високотехнологічної сфери. Обробні галузі не отримують інвестиційних імпульсів від сировинних експортоорієнтованих галузей, які вважають за краще закуповувати необхідні інгредієнти за кордоном.

Окрім продуктивних інвестицій, сировинні корпорації здійснюють величезні непродуктивні витрати, а значна частина невикористаного прибутку різними каналами виводиться за кордон. Тому за збереження існуючої системи розподілу сукупної доданої вартості вирішити проблему активізації недостатнього інвестиційного і споживчого попиту неможливо.

Щодо активізації державних інвестицій, то в умовах бюджетного дефіциту і виконання державних зовнішніх зобов'язань вони не можуть здійснюватися у великих обсягах. Сьогодні, за даними Федерації роботодавців, на розвиток економіки спрямовується до 10% усіх видатків державного бюджету, чого недостатньо для забезпечення економічного зростання країни та прискорення перших процесів в економіці.

Таким чином, інвестиційний попит в Україні перебуває на досить низькому рівні, причому більшість підприємств та держава не зацікавлені інвестуванні модернізації виробничих потужностей та впровадженні інновацій. При цьому незначна частина інвестицій (менше 10% ВВП) сприяє збільшенню валового нагромадження, а це свідчить про поглиблення технологічного відставання та відсутність передумов для економічного зростання країни.

Список використаних джерел:

1. Дані Державної служби статистики України. *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 28.11.2018).
2. Purchasing Power Parities and the Real Size of World Economies. A comprehensive report of the 2011 international comparison program. World Bank Group. 2015. P. 328.
3. Global Purchasing Power Parities and the Real Expenditures. 2005. International Comparison Program by the 2 International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. 2008. P. 231.
4. Чумаченко М.Г. Проблеми інвестиційного забезпечення програм економічного розвитку України. *Проблеми інвестиційного менеджмента в Україні* : сб. науч. тр., приложение № 2(7) к журналу «Персонал». Киев, 2000.
5. Статистичний щорічний України за 2016 рік / за ред. І.С. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2017. 611 с.
6. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика / пер. с англ. Е.Е. Балашовой и др. ; ред. Ц.С. Гинзбург. Москва : Дело ЛТД, 1995. 864 с.

References:

1. Dani Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy / *Oficijnyj sajt Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 28 November 2018).
2. Purchasing Power Parities and the Real Size of World Economies. A comprehensive report of the 2011 international comparison program. World Bank Group. 2015. pp. 328.
3. Global Purchasing Power Parities and the Real Expenditures. 2005 International Comparison Program by the 2 International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. 2008. Pp. 231.
4. Chumachenko M.G. (2000). Problemi investitsiynogo zabezpechennya program ekonomichnogo rozvitku Ukraini. [Problems of investment support of economic development programs of Ukraine]. *Problemy investitsionnogo menedzhmenta v Ukrainie*: sb. nauch. tr., prilozhenie № 2(7) k zhurnalu «Personal». Kiev, 2000.
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017). Statystychnyj shhorichnyj Ukrainy za 2016 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2016] / Za red. I.Je. Vernera. Kyiv, pp. 611.
6. Fisher S., Dornbush R., Shmalenzi R. (1995). Ekonomika [Economy] / per. s angl. E.E. Balashovoy, T.N. Zolotukhinoy, E.V. Tankhilevicha, N.G. Goryushinoy, redaktor Ts.S. Ginzburg. Moskva : Delo LTD, pp. 864. (in Russian)

Выбора В. В.

Одесский национальный экономический университет

**СПЕЦИФИКА ИНВЕСТИЦИОННОГО СПРОСА В УСЛОВИЯХ
СОВРЕМЕННОГО ЭТАПА РЕФОРМИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ****Резюме**

В статье рассмотрены теоретические основы формирования инвестиционного спроса в зависимости от инвестиционных ресурсов, в том числе направленных в основной капитал и на формирование валового накопления в национальной экономике. Проанализированы реальные показатели накопления основного капитала в ВВП Украины и других стран, сопоставленных на основе валютного курса и паритета покупательной способности. Установлены причины низкого инвестиционного спроса в сфере капитального строительства и машиностроения. Рассмотрены проблемы повышения экономического роста за счет ускорения инвестиционных процессов, направленных на рост капиталоемкости и фондоемкости производства. Обоснована необходимость создания хозяйственного механизма с учетом мотивов и стимулов инновационного типа, который будет способствовать повышению инвестиционного спроса в стране.

Ключевые слова: инвестиционный спрос, инвестиционные расходы, совокупный спрос, транзитивная экономика, валовое накопление основных средств, мотивы и стимулы инвестиционного процесса.

Vudobora Volodymyr

Odessa National Economic University

**SPECIFICITY OF INVESTMENT DEMAND IN THE CONDITIONS
OF THE MODERN STAGE OF REFORMING THE ECONOMY OF UKRAINE****Summary**

The theoretical bases of formation of investment demand depending on investment resources, in particular directed towards fixed capital and formation of gross accumulation in the national economy are considered in the article. The real indicators of accumulation of fixed capital in GDP of Ukraine and other countries, based on the exchange rate and purchasing power parity, are analyzed. The macroeconomic indicators in the sector of consumer and investment expenses are considered and the difference between the official exchange rate of hryvnia and the parity of its purchasing power is established. It is the largest in the consumer spending sector and the smallest in the investment spending sector. Calculations of the share of fixed capital accumulation based on the national currency of the country and on the parity of its purchasing power show that in countries with a developed market economy the differences between these two indicators are insignificant. In post-Soviet countries, the share of fixed capital accumulation calculated in national currency significantly exceeds the same indicator, calculated on the parity of purchasing power of the currency. It is substantiated that the low level of investment demand in the national economy of Ukraine is due to the cyclical fall of additional (marginal) capital investments, but to the existing system of distribution of aggregate value added between industries. The reason for this is an inter-system, transformational crisis. Thus, the manufacturing branches receive a small part of the aggregate added value, which results in low level of their profitability, as well as insufficient investment demand. It is proved that surplus revenues of export-oriented commodity industries are used to create extremely limited investment demand, which covers a small amount of related industries with a low technological redeployment, which do not create a significant multiplier effect that reaches high-tech industries. The necessity of creating an economic mechanism, which, taking into account reasons and incentives of an innovative type and will help to increase the investment demand in the country, is substantiated.

Keywords: investment demand, investment costs, aggregate demand, transitive economy, gross fixed capital formation, motives and incentives for the investment process.